

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-127>

УДК 657:339.166.2

СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ПЕРЕРОБКИ ДАВАЛЬНИЦЬКОЇ СИРОВИНИ

ACCOUNTING SYSTEM OF OPERATIONS PROCESSING OF TOLLING RAW MATERIALS

Примаченко Олена Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7180-1225>

Коршикова Рената Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1367-2450>

Prymachenko Olena, Korshykova Renata

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Стаття присвячена дослідженню організаційно-правових аспектів і розробці рекомендацій щодо формування ефективної системи обліку операцій з переробки давальницької сировини у виконавця робіт. В результаті дослідження сутності операцій з давальницькою сировиною встановлено, що підприємство-переробник виконує роботи з переробки, а не надає послуги. Узагальнено пропозиції щодо істотних умов договору на виконання робіт з переробки давальницької сировини. Досліджено вплив організаційно-технологічних особливостей здійснення таких операцій на порядок організації і ведення бухгалтерського обліку на підприємстві-переробнику. Виокремлено методи оцінки давальницької сировини на різних етапах її переробки у підприємства-виконавця робіт. Надано рекомендації щодо вдосконалення організації обліку операцій із переробки давальницької сировини.

Ключові слова: операція з переробки давальницької сировини, договір підряду, виконавець робіт, система обліку, калькулювання, собівартість робіт, управлінська звітність.

Operations with tolling raw materials have their own specifics, which is due to the procedure for getting ownership of the transferred raw materials and finished goods produced from them, as well as the presence of various types of such transactions, ways of selling finished products and methods of payment for the processing of raw materials. This requires a clear organization of accounting for transactions of tolling raw materials` processing at enterprises which perform work concerning such raw materials`processing. An important element of the accounting system is the development of an accounting policy that would provide reliable information on tolling operations in the reporting of the processing enterprise. Organizational and technological activities` features of the enterprises-processors of tolling raw materials affect the construction of an effective accounting system for operations with tolling raw materials. The paper investigates an essence of the concept of "operation with tolling raw materials" as a process that is the processing, enrichment or use of tolling raw materials received from the customer, in order to obtain finished products for an appropriate fee. The study of the essence of civil law relations between the customer and the contractor for the processing of tolling raw materials made it possible to conclude that the contractor (processor) under the contract for the processing of tolling raw materials performs work, and does not provide services. On this basis, proposals were made regarding the essential conditions of the subject matter of the contract. In order to reflect in the accounting policy of the enterprise: methods for evaluating tolling raw materials are systematized, depending on the method of calculations between the customer and the contractor, and primary documents for transactions concerning processing tolling raw materials; a standard accounts correspondence of accounting for operations of tolling raw materials` processing from a processor has been developed, which will increase the analyticity of accounting information, based on the specifics of such operations; it is proposed to draw up separate management reports on the calculation of the cost of work on the processing of tolling and own raw materials of the processing enterprise. The above proposals for improving the accounting system of operations with tolling raw materials will ensure timely and reliable reflection of expenses and income from operations related to the tolling raw materials` processing from the processing enterprise in the accounting and reporting.

Keywords: operation for processing tolling raw materials, contract, contractor, accounting system, calculation, cost of work, management reporting.

Постановка проблеми. Вивчення особливостей операцій з давальницькою сировиною та їх облік має велике значення в сучасному підприємницькому середовищі. Зростання конкуренції на ринках, зміни в законодавстві, високий рівень технологічної динаміки, нестача обігових коштів, в також діяльність підприємств в умовах воєнного стану вимагають ефективного управління ресурсами, зокрема і давальницькою сировиною. Враховуючи особливість операцій з давальницькою сировиною та їх вплив на фінансові результати, ця тема стає важливою для менеджерів, бухгалтерів і аудиторів, які відповідають за достовірність інформації та контроль виробничих процесів. Операції з давальницькою сировиною є достатньо непростими, що зумовлено порядком визнання права власності на передану сировину та вироблену з неї продукцію, а також наявністю різних видів таких операцій, шляхів реалізації готової продукції і способів розрахунку за переробку сировини. Зазначені особливості вимагають чіткої організації бухгалтерського обліку операцій з переробки давальницької сировини на підприємствах-виконавцях таких договорів та відповідного внутрішнього (управлінського) звітування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковці та практики різних спеціальностей висвітлювали широкий спектр питань, пов'язаних із операціями з давальницькою сировиною. Серед вітчизняних учених, в працях яких досліджувались сутність поняття «давальницька сировина», особливості розрахунків з переробки давальницької сировини, методичні підходи щодо їх оцінки та обліку, варто відмітити І. В. Бабіча, В. О. Іваненко, О. Р. Кіляр, Н. О. Козіцьку, Н. А. Осницьку [1; 2; 4; 5; 7]. Проте, залишаються актуальними і не до кінця дослідженими питання договірних відносин між замовниками і переробниками давальницької сировини та визначення собівартості робіт у підприємств-переробників.

Мета статті – обґрунтування організаційно-правових аспектів і розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективної системи обліку операцій з переробки давальницької сировини у виконавця робіт.

Виклад основного матеріалу дослідження. Операції з давальницькою сировиною в Україні залишаються актуальними, особливо в контексті змін у законодавстві та умовах ведення бізнесу. Дослідження виявило, що під час їх виконання не завжди

враховуються всі суттєві аспекти договорів з переробки давальницької сировини з метою відображення їх в обліку, що може призвести до викривлення даних про діяльність підприємства.

Механізм проведення операцій з давальницькою сировиною регулюється відповідним законодавством, а до їх складу входять різні операції та методи розрахунків, що потребують чіткого опису та фіксації в обліковій політиці підприємства-виконавця. Основним нормативними документами, що регулюють здійснення операцій з давальницькою сировиною, є Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Митний кодекс України, а також Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Згідно з Податковим кодексом України «давальницька сировина – сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, що є власністю одного суб'єкта господарювання (замовника) і передаються іншому суб'єкту господарювання (виробнику) для виробництва готової продукції, з подальшим переданням або поверненням такої продукції або її частини їх власникові або за його дорученням третій особі [8]. Податкове законодавство визначає операцію переробки (обробки, збагачення чи використання) давальницької сировини з метою одержання готової продукції (незалежно від кількості замовників і виконавців, а також етапів/операцій) за відповідну плату (пп. 14.1.134 Податкового кодексу України). До таких операцій ПКУ відносить операції, в яких сировина замовника на певному етапі її переробки становить не менше 20% загальної вартості готової продукції.

З правової точки зору операції з давальницькою сировиною визначаються як цивільно-правові відносини між замовником і виконавцем робіт з переробки давальницької сировини. Замовником може бути суб'єкт господарювання, який через відсутність власного виробничого обладнання для переробки бажає отримати послуги з переробки сировини чи матеріалів, а виконавцем – суб'єкт господарювання, який може виконати роботи з переробки сировини чи матеріалів, оскільки він забезпечений необхідними виробничими потужностями та обладнанням, проте не має вільних коштів для придбання сировини чи матеріалів.

Замовник передає виконавцеві давальницьку сировину, призначену для виготовлення готової продукції, для її подальшої

переробки. При цьому право власності на давальницьку сировину та готову продукцію, яка виробляється з неї на різних етапах переробки, завжди належать замовнику. Важливо, щоб вартість давальницької сировини на кожному етапі переробки становила не менше 20% загальної вартості готової продукції, оскільки операція, де ця частка менша, не може класифікуватись як операція з давальницькою сировиною з точки зору оподаткування, що, відповідно, збільшить податкове навантаження на підприємство-виконавця.

Відносини між замовником і виконавцем фіксуються в договорах про операції з давальницькою сировиною. Зазначимо, що Цивільний кодекс України (ЦКУ) не містить окремих норм стосовно договору переробки давальницької сировини, тому умови таких договорів аналогічні умовам договору підяду на виконання робіт із матеріалу замовника (с. 840 ЦКУ) [11]. Виходячи з сутності понять «робота», що являє собою дію, спрямовану на досягнення матеріального результату (створення продукту, його обробка чи переробка), та «послуга», що є дією чи діяльністю, яка здійснюється на замовлення і споживається в момент здійснення (тобто не має матеріального результату), вважаємо, що за договором переробки давальницької сировини підрядник (підприємство-переробник) виконує саме роботи, а не надає послуги з переробки. Враховуючи особливості здійснення операцій з переробки давальницької сировини, важливо у договорі передбачити такі важливі умови щодо його предмету:

- готова продукція виробляється з давальницької сировини замовника;
- підрядник не набуває права власності на продукцію, а лише виробляє готову продукцію (основну і супутню), яку передає замовникові як власнику давальницької сировини;
- характеристики давальницької сировини – вид, якість, кількість, одинцю виміру, загальну вартість і ціну за видами сировини;
- норми витрат сировини для виготовлення готової продукції (ч. 2 ст. 840 ЦКУ);
- вимоги до готової продукції – вид, найменування, кількість, одиницю виміру, якість, ціну та загальну вартість.

Окрім суттєвих умов договору, важливо досягти згоди щодо порядку:

повернення та заміни неякісної давальницької сировини та впливу їх на строк передачі готової продукції. За невиконання або неналежне виконання роботи через недоліки давальницької сировини відповідає викона-

вець. Винятком є ситуація, коли підрядник доведе, що недоліки не можна було виявити під час належного приймання сировини (ч. 3 с. 840 ЦКУ) [11];

утилізації відходів або набуття права власності на залишки або відходи давальницької сировини до переробника, якщо їх не повертають замовникові. Якщо відходи планується утилізувати, варто зазначити, на якій підставі, як компенсувати витрати, чи виплачувати винагороду переробнику тощо. Якщо залишки або відходи сировини переходитимуть у власність підрядника, необхідно зазначити спосіб (за плату чи безоплатно);

– приймання готової продукції третіми особами – їх перелік, умови приймання, документальне оформлення;

– відповідальності сторін за невиконання або неналежне виконання зобов'язань замовником або підрядником.

Враховуючи специфіку операцій з давальницькою сировиною, обов'язковим додатком до договору зі сторони виконавця має бути технологічна схема переробки давальницької сировини, оскільки технологічні особливості виготовлення продукції суттєво впливають на строки виконання робіт, їх якість та собівартість. Це дозволить визначити ступінь завершеності операції з переробки такої сировини на кожному етапі технологічного циклу і створить обґрунтовану основу для коректної оцінки відповідного напівфабрикату в фінансовому та управлінському обліку.

Слід відмітити, що у чинному законодавстві відсутні чіткі вказівки та рекомендації щодо методики облікового відображення операцій з давальницькою сировиною, також не встановлено стандартних або рекомендованих форм первинних документів для забезпечення документування їх наслідків. Отже, саме положення про облікову політику як внутрішній розпорядчий підприємства стає ключовим інструментом створення організаційно-методичного забезпечення правильного обліку операцій з давальницькою сировиною. Для врахування в практичній діяльності підприємства впливу особливостей операцій з давальницькою сировиною на організацію обліку в обліковій політиці підприємства виокремлюють порядок їх документального оформлення, оцінки, відображення в облікових регістрах та формування звітності, в тому числі управлінської, щодо таких операцій.

Слушною є думка О. Р. Кіляр, що достовірність даних обліку для характеристики операцій з давальницькою сировиною залежить від

їх оцінки, а вибір методу оцінки давальницької сировини визначальною мірою залежить від обраної форми розрахунку між замовником і виконавцем [4, с. 7]. Розрахунки за переробку, обробку, збагачення чи використання давальницької сировини можуть здійснюватися в грошовій формі, частиною давальницької сировини, частиною готової продукції, виготовленої з цієї сировини, або комбіновано з використання вищезазначених форм. Оприбутковується і відпускається на виробництво давальницька сировина за сумою, вказаною в Акті приймання-передачі. Давальницьку сировину або готову продукцію, одержані як оплату робіт з переробки, слід оцінювати за справедливою вартістю. Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [9] визначено, що оцінку майна підприємства мають проводити оцінювачі. Проте серед випадків, у яких необхідно залучати оцінювача, не передбачено оцінювання результатів переробки давальницької сировини на кожному з етапів таких робіт. Тому питання визначення справедливої вартості є предметом професійного судження і вимагає узгодження між сторонами-учасниками договору, спираючись, наприклад, на положення міжнародних стандартів фінансової звітності. Водночас, підприємству-переробнику в системі внутрішнього (управлінського) обліку доцільно зафіксувати джерела, на основі яких встановлюватиметься така оцінка, формат відповідного реєстру для накопичення інформації, відповідальну особу, яка буде здійснювати моніторинг її змін та забезпечувати своєчасне оновлення аналітичних даних у системі аналітичного обліку.

Важливим елементом системи бухгалтерського обліку операцій з давальницькою сировиною є документація. Система первинних документів, облікових реєстрів та внутрішніх і зовнішніх звітів визначається як одне з ключових питань у бухгалтерському обліку таких операцій.

Через відсутність в нормативній базі відповідних типових форм первинних документів, які б відображали специфіку операцій з давальницькою сировиною, підприємство має самостійно визначитися з їх переліком та форматом. Вважаємо, що для цього можна модифікувати існуючі форми первинних документів для оформлення операцій з виконання інших видів робіт. Первинні документи для обліку операцій з давальницькою сировиною

можна розділити за етапами руху давальницької сировини та отриманням результатів її переробки (табл. 1).

Зазначені документи виступатимуть підставою для бухгалтерських записів в системі фінансового обліку, а також слугуватимуть основою для підготовки аналітичної управлінської звітності про стан та рух давальницької сировини. Також на підприємствах-переробниках доцільно розробити документ, в якому б фіксувались втрати від виробничого браку з розбивкою на нормативні та понаднормативні.

Наступним елементом системи обліку операцій з переробки давальницької сировини є синтетичний і аналітичний облік таких операцій. Особливістю обліку давальницької сировини і готової продукції, виготовленої з неї, є те, що вони, не будучи у власності підрядника, протягом виконання робіт з переробки знаходяться у нього на відповідальному зберіганні. Планом рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцією про його застосування передбачено для цього позабалансовий рахунок 02 «Активи на відповідальному зберіганні», субрахунок 022 «Матеріали, прийняті для переробки». На ньому давальницька сировина, прийнята на переробку, відображається за цінами, зазначеними в акті приймання-передачі. Однак існуючий підхід викликає певні невідповідності, оскільки на цьому рахунку, окрім давальницької сировини, яка прийнята на переробку, також обліковується сировина, передана на переробку у виробництво, виготовлена з цієї сировини готова продукція, отримана супутня продукція та відходи. Тому підприємствам, які займаються переробкою давальницької сировини, слід в Робочому плані рахунків деталізувати субрахунки та аналітичні рахунки щодо таких операцій, наприклад:

- 022/1 «Давальницька сировина на складі»;
- 022/2 «Давальницька сировина, передана у виробництво»
- 022/3 «Готова продукція з давальницької сировини»
- 022/4 «Супутня продукція з давальницької сировини»;
- 022/5 «Відходи від переробки давальницької сировини» [9, с. 1385].

Деталізація субрахунків суттєво залежить від організаційно-технологічних особливостей діяльності підприємства-переробника та виду давальницької сировини. Аналітичний облік

Таблиця 1

Документальне оформлення операцій з давальницькою сировиною у виконавця робіт

Етап	Первинний документ	Примітка
Оприбуткування давальницької сировини на склад переробника	Товарно-транспортна накладна; Акт приймання-передачі давальницької сировини	Варто звернути увагу на наявність заставної вартості та тари
Процес переробки давальницької сировини	Накладна, лімітно-забірна картка, розрахунково-платіжна відомість, відомість нарахування амортизації основних засобів, акт виконаних робіт, відомість розподілу загальновиробничих витрат; Книга обліку руху давальницької сировини і результатів її переробки; Відомість обліку давальницької сировини; Відомість обліку продуктів переробки давальницької сировини; Накладна на внутрішнє переміщення продукції, виготовленої з давальницької сировини	Документи, передбачені обліковою політикою підприємства
Здавання (приймання) виконаних робіт з переробки давальницької сировини	Акт про виконанні роботи з переробки давальницької сировини; Звіт переробника про використання давальницької сировини	Вимога складати звіт про використання давальницької сировини міститься в ч. 1 ст. 840 ЦКУ [11]
Відвантаження результатів переробки давальницької сировини замовникові	Акт приймання-передачі продуктів переробки давальницької сировини; Довіреність на отримання готової продукції від замовника робіт (за потреби)	
Повернення залишків давальницької сировини	Акт приймання-передачі, видаткова накладна, товарно-транспортна накладна	

давальницької сировини ведуть за замовниками, видами сировини, місцями зберігання та переробки.

Витрати, що включаються в собівартість робіт з переробки давальницької сировини, відображаються підрядником на рахунку 23 «Виробництво» за аналогією з обліком виробництва власної готової продукції (табл. 2).

При здійсненні операцій з давальницькою сировиною важливим і недостатньо дослідженим є питання визначення собівартості робіт в частині розмежування витрат на продукцію, виготовлену з давальницької сировини, та продукцію з купленої власної сировини. Тому вважаємо за необхідне складати окремі Калькуляції, враховуючи, що собівартість реалізованої продукції та собівартість робіт з переробки давальницької сировини відображаються окремо на субрахунках до рахунку 90 «Собівартість реалізації». Такі калькуля-

ції, а також внутрішні управлінські звіти щодо витрат з переробки дозволять приймати ефективні рішення і сформувану ціну виконаних робіт і готової продукції, виготовленої з давальницької сировини.

Операції з давальницькою сировиною мають свої особливості відображення у фінансовій звітності підприємства-переробника. Зокрема, у Балансі не відображаються залишки такої сировини та готової продукції з неї, оскільки вони не є власністю виконавця робіт і обліковуються на позабалансових рахунках. У Звіті про фінансові результати у складі витрат операційної діяльності будуть відображені витрати на переробку давальницької сировини, а доходи від реалізації робіт з переробки як операційні доходи. У Звіті про рух грошових коштів потоки від виконання робіт з переробки будуть відображені в складі надходжень від операційної діяльності.

Таблиця 2

**Типова кореспонденція рахунків з обліку операцій
з давальницькою сировиною у підприємства-переробника**

№	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1	Отримано давальницьку сировину на склад від замовника	022/1	-
2	Передано давальницьку сировину на переробку	022/2	022/1
3	Відображено витрати на переробку сировини на давальницьких умовах	23	201, 22, 25, 131, 661, 651, 685, 91
4	Списано вартість переробленої давальницької сировини	-	022/2
5	Оприбутковано продукцію, виготовлену з давальницької сировини, для передачі замовнику	022/3	-
6	Визнано дохід від виконання робіт з переробки давальницької сировини	361	703
7	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	703	641
8	Відображено собівартість реалізованих робіт з переробки давальницької сировини	903	23
9	Списано готову продукцію, виготовлену з давальницької сировини	-	022/3
10	Погашено заборгованість замовника за роботи з переробки давальницької сировини	311	361
11	Оприбутковано готову продукцію, виготовлену з давальницької сировини, в оплату вартості переробки	281	631
12	Нараховано податковий кредит	641	631
13	Проведено розрахунки за бартерною операцією	631	361
14	Списано на фінансовий результат дохід від реалізації робіт з переробки давальницької сировини	703	791
15	Списано на фінансовий результат собівартість робіт з переробки	791	903

Висновки. Здійснення робіт з переробки давальницької сировини дає змогу підприємствам-переробникам використовувати незадіяні виробничі потужності, забезпечувати працівників роботою та створювати джерела покриття постійних загальнопромислових витрат. Складність операцій з давальницькою сировиною зумовлена порядком набуття права власності на передану сировину та вироблену з неї продукцію. На систему бухгалтерського обліку на переробному підприємстві суттєво впливають умови, визначені в договорі підряду на переробку давальницької сировини або використання давальницьких матеріалів у процесі виконання робіт.

Для достовірного відображення в бухгалтерському обліку операцій із давальницькою

сировиною необхідним є належне документальне оформлення процесів надходження давальницької сировини, її зберігання, відпуску у виробництво та оприбуткування результатів її переробки.

Враховуючи специфічність виробництва продукції з давальницької сировини, фінансовий та управлінський облік таких операцій потребує більшої аналітичності для уникнення можливих помилок та зловживань. Подальші дослідження щодо обліку операцій з давальницькою сировиною варто зосередити саме на управлінському обліку витрат і калькулюванні собівартості робіт, особливо в частині розмежування витрат, які формують собівартість продукції, виготовленої з давальницької та купованої сировини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабіч І. В. Договір переробки давальницької сировини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.03. Київ, 2006. 26 с.

2. Іваненко В. О. Особливості бухгалтерського обліку робіт з переробки давальницької сировини. *Серія: Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9(1). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9%281%29__64 (дата звернення: 10.01.2024).
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджена: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999. Дата оновлення 05.012024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 10.02.2024).
4. Кіляр О. Р. Облік і аналіз операцій з давальницькою сировиною: автореф. дис. канд. екон. наук з 08.00.09. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Київ. 2008. 20 с.
5. Козіцька Н. О. Облік і контроль операцій з давальницькою сировиною (на прикладі олійно-жирових підприємств): автореф. дис. канд. екон. наук з 08.00.09. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Київ. 2011. 21 с.
6. Кудлаєва Н. В., Погрібна С. П. Особливості облікового відображення операцій з давальницькою сировиною на борошномельних підприємствах. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (58). С. 411–415. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4413> (дата звернення: 10.02.2024).
7. Осницька Н. А. Бухгалтерський облік і контроль операцій з давальницькою сировиною: автореф. дис. канд. екон. наук з 08.00.09. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Житомир. 2012. 21 с.
8. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення 29.012024. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page> (дата звернення: 10.02.2024).
9. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III. Дата оновлення 22.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
10. Урусова З. П., Патенко І. В. Особливості обліку операцій з давальницькою сировиною на промислових підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. С. 1382–1387. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/206.pdf. (дата звернення: 10.02.2024).
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення 30.012024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.02.2024).

REFERENCES:

1. Babich I. V. (2006) Dohovor pererobky davalnytskoi syrovyny [Contract for the processing of tolling raw materials]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets.12.00.03. Kyiv. 26 p. (in Ukrainian)
2. Ivanenko V. O. (2012) Osoblyvosti bukhhalterskoho obliku robit z pererobky davalnytskoi syrovyny [Features of accounting work on the processing of tolling raw materials]. *Seriia: Oblik i finansy – Series: Accounting and Finance*, vol. 9(1). Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9%281%29__64 (accessed January 10, 2024).
3. Instruktiiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii №291 vid 30 lyst. 1999 r. [Instructions on the application of the Plan of accounts for the accounting of assets, capital, liabilities and economic operations of enterprises and organizations No. 291 dated November 30. 1999]. Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (accessed February 10, 2024).
4. Kiliar O. R. (2008) Oblik i analiz operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu [Accounting and analysis of operations with tolling raw materials]: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.00.09. Kyiv. 20 p. (in Ukrainian)
5. Kozitska N. O. (2011). Oblik i kontrol operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu (na prykladi oliino-zhyrovyykh pidpriemstv) [Accounting and control of operations with tolling raw materials (for example, oil and fat enterprises)]: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.00.09. Kyiv. 21 p. (in Ukrainian)
6. Kudlaieva N. V., Pohribna S. P. (2018). Osoblyvosti oblikovoho vidobrazhennia operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu na boroshnomelnykh pidpriemstvakh [Features of accounting display of operations with tolling raw materials at flour mills]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, vol.6 (58). pp. 411–415. Available at: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4413> (accessed February 10, 2024).
7. Osnytska N. A. (2012) Bukhhalterskyi oblik i kontrol operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu [Accounting and control of operations with tolling raw materials]: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.00.09. Zhytomyr. 21 p. (in Ukrainian)
8. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02 hrudnia 2010 r. №2755-VI [Tax Code of Ukraine]. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page> (accessed February 10, 2024).
9. Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 12 lypnia 2001 r. № 2658-III [On valuation of property, property rights and professional valuation activities in Ukraine: Law of

Ukraine of July 12, 2001 № 2658-III]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (accessed February 10, 2024).

10. Urusova Z. P., Patenko I. V. (2018) Osoblyvosti obliku operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu na promyslovykh pidpriemstvakh [Features of accounting for operations with tolling raw materials at industrial enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-206> (accessed February 12, 2024).

11. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV [Civil Code of Ukraine No. 435-IV dated 16.01.2003]. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed February 12, 2024).